

Κείμενο 1

Γλωσσοκτονία: Γλώσσες που εξαφανίζονται

Το παρακάτω, συντομευμένο για τις ανάγκες της αξιολόγησης κείμενο, δημοσιεύτηκε σε ψηφιακή μορφή από τη Σάση Χότζογλου στο περιοδικό Ζενίθ.

Από την αρχαιότητα υπήρξαν και συνεχίζουν να υπάρχουν έως σήμερα, σε όλα τα έθνη της γης, διαφορετικές γλώσσες, κουλτούρες και πολιτισμοί. Και αντίθετα απ' ό,τι διδαχθήκαμε, η πολυγλωσσία των ανθρώπων δεν είναι καθόλου μια κατάρρα, ούτε καν ένας φραγμός στη μεταξύ μας επικοινωνία.

[...] Στην εποχή της **παγκοσμιοποίησης** και ενώ το διεθνές εμπόριο, οι τηλεπικοινωνίες, η τηλεόραση και το Διαδίκτυο έχουν μετατρέψει την Γη σ' ένα μικρό πλανητικό χωριό, **οι περισσότερες από τις μισές ομιλούμενες γλώσσες του κόσμου κινδυνεύουν να εξαφανιστούν από προσώπου γης**. Οι αρνητικές προοπτικές που υπάρχουν για τις μισές τουλάχιστον από τις σημερινές «ζωντανές» γλώσσες του πλανήτη είναι δεδομένες. Τα τελευταία, όμως, χρόνια πολλοί φορείς, πανεπιστήμια, **διεθνή** ερευνητικά κέντρα, μη κυβερνητικές οργανώσεις και οι ίδιες οι τοπικές κοινωνίες έχουν αρχίσει δράσεις προς την κατεύθυνση της διατήρησης κάποιων απ' τις απειλούμενες γλώσσες. Εκατοντάδες ερευνητικά προγράμματα καταγραφής γλωσσών – πολλές από τις οποίες **υφίστανται** μόνο σε προφορική μορφή, και άρα θα έσβηναν με τον θάνατο των τελευταίων ομιλητών τους – βρίσκονται σε εξέλιξη, με τη συμμετοχή γλωσσολόγων ανθρωπολόγων και άλλων επιστημόνων.

[...]Μια βασική αιτία που συντελεί ουσιαστικά στη μείωση της γλωσσικής ποικιλομορφίας είναι η **μαζική μετανάστευση** προς τις μεγάλες πόλεις-βιομηχανικά κέντρα, είτε για λόγους **εύρεσης** καλύτερης θέσης εργασίας είτε λόγω φυσικών καταστροφών ή πολεμικών συρράξεων. Όπως επισημαίνουν οι κοινωνιολόγοι, προκειμένου οι νεοπρόσφυγες των πόλεων να ενσωματωθούν και να διεκδικήσουν καλύτερους όρους επιβίωσης στο νέο περιβάλλον, αναγκάζονται να **μάθουν την κυρίαρχη γλώσσα, όπως και τα ήθη, έθιμα και τις συνήθειες, με αποτέλεσμα να αποξενώνονται έτσι οι ίδιοι αλλά και τα παιδιά τους από τη μητρική τους γλώσσα και κουλτούρα**. Για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες, η Διακήρυξη του Ο.Η.Ε. υπογραμμίζει ότι «πρέπει να προσαρμόζονται, αλλά όχι υποχρεωτικά να αφομοιώνονται από τους πολιτισμούς των χωρών που τους φιλοξενούν». [...]

Μια άλλη επιβαρυντική παράμετρος ως προς τη μείωση των γλωσσών έχει να κάνει με την περιβαλλοντική υποβάθμιση των παρθένων τοπικών κοινωνιών και σύμφωνα με τον υπεύθυνο του προγράμματος βιοποικιλότητας των Ηνωμένων Εθνών, Bai-Mass Taal: «οι εκχερσώσεις, η καταστροφή των δασών και των υπολοίπων φυσικών οικοσυστημάτων εξωθούν τους πληθυσμούς αυτούς στις μεγάλες πόλεις, με καταστροφικές επιπτώσεις στη διατήρηση των γλωσσών τους». [...]

Κείμενο 2

Αλληγορία

Ποίημα του Τίτου Πατρίκιου (1928-), λογοτέχνη της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς, γραμμένο τον Ιούνιο του 1973 και δημοσιευμένο δύο χρόνια μετά. Πρόκειται για το τελευταίο ποίημα της συλλογής «Προαιρετική στάση», η οποία περιλαμβάνει ποιήματα που γράφτηκαν κατά την περίοδο της Δικτατορίας (1967-1973).

Σαν έπεσε η βαλανιδιά
άλλοι κόψανε ένα κλαδί, το μπήξανε στο χώμα
καλώντας για προσκύνημα στο ίδιο δέντρο,
άλλοι θρηνούσαν σ' ελεγεΐα¹
το χαμένο δάσος τη χαμένη τους ζωή,
άλλοι φτιάχνανε συλλογές από ξεραμένα φύλλα
τις δείχνανε στα πανηγύρια βγάζανε το ψωμί τους,
άλλοι διαβεβαίωναν τη βλαπτικότητα των φυλλοβόλων
διαφωνώντας όμως στο είδος ή και στην ανάγκη αναδάσωσης,
άλλοι, μαζί κι εγώ, υποστήριζαν πως όσο υπάρχουν
γη και σπόροι υπάρχει δυνατότητα βαλανιδιάς.

Το πρόβλημα του νερού παραμένει ανοιχτό.

¹ μικρό ποίημα που εκφράζει συναισθήματα (λύπης, μελαγχολίας, χαράς κτλ.).

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να αναφέρεις συνοπτικά με δικά σου λόγια τα αίτια της συρρίκνωσης των γλωσσών, σύμφωνα με τη συγγραφέα του Κειμένου 1 (περίπου 50 λέξεις).

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Αφού επιλέξεις τον σωστό συνδυασμό μεθόδων (α, β ή γ) με τις οποίες αναπτύσσεται η δεύτερη παράγραφος του Κειμένου 1 («Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης ... με τη συμμετοχή γλωσσολόγων ανθρωπολόγων και άλλων επιστημόνων») (μονάδες 4), να αποδώσεις επιγραμματικά τα δύο μέρη της αντίθεσης αξιοποιώντας κατάλληλες διαρθρωτικές λέξεις. (μονάδες 6)

- Σύγκριση-αντίθεση και αιτιολόγηση
- Σύγκριση-αντίθεση και αίτιο-αποτέλεσμα
- Σύγκριση-αντίθεση και παραδείγματα

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις και να γράψεις στο απαντητικό σου φύλλο τη σωστή απάντηση για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις ή φράσεις του Κειμένου 1 (π.χ. 1α, 2β κ.ο.κ.).

1. Στη φράση «Και αντίθετα απ' ό,τι διδαχθήκαμε» (1^η παράγραφος) η λέξη ό,τι αποτελεί:

- ειδικό σύνδεσμο
- αναφορική αντωνυμία
- επίρρημα
- αόριστη αντωνυμία

2. Στην περίοδο: «Οι αρνητικές προοπτικές ... δεδομένες» (2^η παράγραφος) τα εισαγωγικά στη λέξη «ζωντανές» δηλώνουν:

- αποστροφή
- χιούμορ
- μεταφορά
- αναλογία

3. Η γενική ενικού της φράσης «διεθνή ερευνητικά κέντρα» (2^η παράγραφος) είναι:

- διεθνής ερευνητικού κέντρου
- διεθνή ερευνητικού κέντρου
- διεθνούς ερευνητικού κέντρου
- διεθνές ερευνητικού κέντρου

4. «Εκατοντάδες ερευνητικά προγράμματα καταγραφής γλωσσών – πολλές από τις οποίες υφίστανται μόνο σε προφορική μορφή...» (2^η παράγραφος). Η λέξη «υφίστανται» στο κείμενο σημαίνει:

- υπομένουν
- απαντούν
- αντέχουν
- απομένουν

5. Στη φράση «για λόγους εύρεσης καλύτερης θέσης εργασίας» (3^η παράγραφος) ως συνώνυμη της λέξης «εύρεσης» είναι η λέξη:

- εντοπισμού
- απόκτησης
- ανακάλυψης
- υπολογισμού

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 [ΑΠΟ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ ΕΠΑΛ Β ΛΥΚΕΙΟΥ ΘΕΜΑ 20336 (αναδιατύπωση τση εκφώνησης για τις ανάγκες του κριτηρίου)]

Σε ομιλία σου για την Ημέρα της Ελληνικής Γλώσσας να αναφέρεις προβλήματα που εσύ διαπιστώνεις στη χρήση της γλώσσας από τους συνομηλικούς σου. Επίσης να παρουσιάσεις κάποιους τρόπους οι οποίοι, κατά τη γνώμη σου, συμβάλλουν στην καλλιέργεια της γλώσσας. (300 λέξεις)

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Ύφος λόγου: σοβαρό, απρόσωπο, πληροφοριακό – γ' ρηματικό πρόσωπο στην επιχειρηματολογία, ενδεχομένως α' ενικό ρηματικό πρόσωπο στις προσωπικές τοποθετήσεις – σοβαρό λεξιλόγιο.

Προσφώνηση ομιλίας: Κυρίες και κύριοι, Αγαπητές συμμαθήτριες και αγαπητοί συμμαθητές...

Εισαγωγή/πρόλογος: Η αξία της γλώσσας στην επικοινωνία

Προβλήματα που διαπιστώνει ο μαθητής στη χρήση της γλώσσας από τους συνομηλικούς του:

- Χρήση ξένων λέξεων
- Λανθασμένη χρήση του λεξιλογίου, της γραμματικής, του συντακτικού
- Αδυναμία διατύπωσης των ιδεών τους
- Παρανοήσεις, ασάφειες, αδυναμία συγκρότησης λόγου

Τρόποι που συμβάλλουν στην καλλιέργεια της γλώσσας:

- Συνεχής μελέτη βιβλίων και κειμένων φροντισμένων γλωσσικά
- Παρακολούθηση τηλεοπτικών συζητήσεων όπου γίνεται προσεγμένη χρήση της γλώσσας
- Συνειδητά σωστή χρήση του λόγου

Παρατήρηση: οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν να εμπλουτίσουν τα επιχειρήματά τους με παραδείγματα από την εμπειρία τους.
Επίλογος: Ανακεφαλαίωση
Αποφώνηση: Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας

ΘΕΜΑ 3

Να βρεις τα ρηματικά πρόσωπα που χρησιμοποιούνται στο ποίημα.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το ποίημα τιτλοφορείται «Αλληγορία». Αλληγορία είναι μια μεταφορική έκφραση, συχνά και ολόκληρο ποιητικό ή πεζό κείμενο, που κρύβει νοήματα διαφορετικά από εκείνα που φαίνεται ότι δηλώνει. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σου, η αλληγορική στάση του ποιητή στην «πτώση της βαλανιδιάς»; Να τη σχολιάσεις σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων λαμβάνοντας υπόψη τον συμβολικό ρόλο της γης, των σπόρων και του νερού.

Μονάδες 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)
Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η συρρίκνωση των γλωσσών, κατά τον συγγραφέα, οφείλεται στη μετακίνηση πληθυσμών προς τα αστικά κέντρα εξαιτίας της καταστροφής του περιβάλλοντος. Σε αυτά οι άνθρωποι, προκειμένου να ενταχθούν στο νέο κοινωνικό τους περιβάλλον, μαθαίνουν την «κυρίαρχη γλώσσα» και απομακρύνονται από τη γλώσσα και τον πολιτισμό τους.

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο σωστός συνδυασμός μεθόδων είναι το γ.

Απόδοση της αντίθεσης: Από τη μια η επικοινωνία έχει διευρυνθεί μέσω του διεθνούς εμπορίου και των νέων τεχνολογιών και από την άλλη οι μισές από τις ομιλούμενες γλώσσες κινδυνεύουν να εξαφανιστούν.

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- 1.β
- 2.γ
- 3.γ
- 4.β
- 5.β

ΘΕΜΑ 2 (ΑΠΟ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ ΕΠΑΛ Β ΛΥΚΕΙΟΥ ΘΕΜΑ 20336)

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Ύψος λόγου: σοβαρό, απρόσωπο, πληροφοριακό – γ' ρηματικό πρόσωπο στην επιχειρηματολογία, ενδεχομένως α' ενικό ρηματικό πρόσωπο στις προσωπικές τοποθετήσεις – σοβαρό λεξιλόγιο.

Προσφώνηση ομιλίας: Κυρίες και κύριοι, Αγαπητές συμμαθήτριες και αγαπητοί συμμαθητές...

Εισαγωγή/πρόλογος: Η αξία της γλώσσας στην επικοινωνία

Προβλήματα που διαπιστώνει ο μαθητής στη χρήση της γλώσσας από τους συνομηλίκους του:

- Χρήση ξένων λέξεων
- Λανθασμένη χρήση του λεξιλογίου, της γραμματικής, του συντακτικού
- Αδυναμία διατύπωσης των ιδεών τους
- Παρανοήσεις, ασάφειες, αδυναμία συγκρότησης λόγου

Τρόποι που συμβάλλουν στην καλλιέργεια της γλώσσας:

- Συνεχής μελέτη βιβλίων και κειμένων φροντισμένων γλωσσικά
- Παρακολούθηση τηλεοπτικών συζητήσεων όπου γίνεται προσεγμένη χρήση της γλώσσας
- Συνειδητά σωστή χρήση του λόγου

Παρατήρηση: οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν να εμπλουτίσουν τα επιχειρήματά τους με παραδείγματα από την εμπειρία τους.

Επίλογος: Ανακεφαλαίωση

Αποφώνηση: Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας

ΘΕΜΑ 3

Γ' ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟ: Φανερώνει την απόσταση του ποιητικού υποκειμένου από τα πρόσωπα για τα οποία κάνει λόγο.

Α' ΕΝΙΚΟ: «μαζί κι εγώ»: Το α' ενικό χρησιμοποιείται για να δηλώσει το ποιητικό υποκείμενο τη δική του άποψη, το δικό του βίωμα και έχει εξομολογητική διάθεση. Το «μαζί κι εγώ» αναδεικνύει πως το ποιητικό υποκείμενο εντάσσεται στο σύνολο των ανθρώπων για τα οποία μιλά. Έτσι, το α' ενικό παίρνει διαστάσεις α' πληθυντικού.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το ποίημα αποτελεί, όπως δηλώνει και ο τίτλος του, μια αλληγορία, με την οποία, κατά τη γνώμη μου, αποτυπώνεται η απώλεια της ελευθερίας κατά την περίοδο της δικτατορίας. Η βαλανιδιά συμβολίζει την ελεύθερη ζωή, την οποία οι άνθρωποι νοσταλγούν («προσκύνημα στο ίδιο δέντρο») και την απώλεια της οποίας θρηνούν («θρηνούσαν... ζωή»). Όλοι αντιδρούν σε αυτή την κατάσταση με διαφορετικό τρόπο: άλλοι επιδιώκουν την επιβίωσή τους («φτιάχνανε... ψωμί τους») και άλλοι ψάχνουν τον κατάλληλο τρόπο να αντιδράσουν («διαφωνώντας... αναδάσωσης»). Τέλος, άλλοι – μαζί με το ίδιο το ποιητικό υποκείμενο – θεωρούν ότι όσο οι άνθρωποι δεν χάνουν την ελπίδα τους και έχουν αγωνιστική διάθεση, η ελευθερία θα μπορούσε να ξανακερδηθεί. Η γη και οι σπόροι συμβολίζουν την ελπίδα. Το νερό συμβολίζει την αγωνιστική διάθεση, η οποία αποτελεί ένα «ανοιχτό» ζήτημα.

«Το/τα θέμα/τα προέρχεται και αντλήθηκε/αν από την πλατφόρμα της Τράπεζας Θεμάτων Διαβαθμισμένης Δυσκολίας που αναπτύχθηκε (MIS5070818-Τράπεζα θεμάτων Διαβαθμισμένης Δυσκολίας για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, Γενικό Λύκειο-ΕΠΑΛ) και είναι διαδίκτυακά στο δικτυακό τόπο του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.) στη διεύθυνση (<http://iep.edu.gr/el/trapeza-thematon-arxiki-selida>)».